

H. N. Rosen Rjr.

H. N. Rosenkjær.

24. Aug. 1851—16. Sept. 1907.

Nogle Mindeord i Dansk geologisk Forening d. 24. Oktober 1907.

(Hertil et Portræt.)

Da Anlægget af Københavns Frihavn foretoges i Begyndelsen af Halvfemserne, bød de storstilede Udgravninger en ypperlig Lejlighed til at stifte nærmere Bekendtskab med de dybere liggende kvartære Lag, og dels i Embeds Medfør, dels for personlig at høste Udbytte og Belæring, fulgte de forskellige Faggeologer selvfølgelig Arbejdet med stor Interesse. Men hvornaar man end færdedes i Udgravningerne, selv til Døgnets forskellige Tider, saa man en lille, graaklædt Mand, der med aldrig svigtende Interesse fulgte Arbejdets Gang. Denne Mand var Rosenkjær. Det varede selvfølgelig ikke længe, før Bekendtskabet med ham blev sluttet, thi, paa den Tid kun lidt inde i Geologi, havde han altid enten noget at spørge om eller kom glædestraalende og viste et eller andet nyt Fund, han havde gjort. Snart fortalte han mig ogsaa noget af sin Livshistorie, der var ret mærkelig.

Søn af Smaakaarsfolk var han bleven Væver; han var gift og havde allerede et Barn, da et heftigt Anfald af Gigtfeber gjorde det umuligt for ham at træde Væven og derved at skaffe Udkommet til sig og sine. Resolut brød han derfor af, sendte Konen og Barnet hjem til Forældrene og tog selv til København, hvor han paa Blaagaard Seminarium begyndte at læse til Lærereksamen,

medens han levede af — Gæld. Nu, da Frihavnsarbejderne begyndte, var han, som han selv sagde, »paa den grønne Gren«, idet han var bleven Vikar ved Kommuneskolerne og »levede flot« med Hustru og Børn, idet han af sin beskedne Gage samtidig betalte gammel Gæld af.

Rosenkjær var en ypperlig Iagttager og Samler, og Frihavnen bød paa Stof af meget forskellig Art; fra den recente Havbund kunde vel mangen anden have samlet lige saa meget af kulturhistorisk Interesse, men neppe mange havde iagttaget alle Biomstændigheder ved Fundet saa godt, eller havde forfulgt Genstandenes Historie og samlet Oplysninger derom paa saa mange forskellige Steder, som Rosenkjær gjorde det. Man tør sikkert sige, at Rosenkjær i sit, paa den Tid mangelfulde Kendskab til Geologi og Arkæologi havde en væsentlig Støtte, idet han derved kom til at udstrække sin Søgen til Aflejringer, til hvilke ingen andre, hildede i de gængse Dogmer, vilde have udstrakt deres Efterforskning; hvem andre vilde saaledes have søgt i et halvt under Vand staaende, pløret og opøltet Morænelerparti, og have erkendt de fine Moslevninger som Rosenkjær der fandt; mon de ikke langt snarere, hvilende i Overleveringen, havde bortforklaret dem som noget tilfældigt, — om de i det hele taget havde faaet Øje derpaa. Og paa lignende Maade med nogle af de arkæologiske Fund; i intramorænale Gruslag samlede han Flintstykker, paa hvilke han mente at spore en Behandling af Menneskehaand, hvad der for ham var tilstrækkeligt til at drage den dengang forbryderiske og kætterske Slutning, at vi her havde Beviser paa en Beboelse af Landet i interglacial Tid, en Paastand, for hvilken det fulde Bevis vel endnu ikke er ført, men om hvilken det skal erindres, at de første, og til Dato bedste Vidnesbyrd, er fremført af ham.

Frihavnen staar som en mørk Plet i dansk Geologi; det lidet, der er fremkommet derom i Litteraturen, er enten for en stor Del bygget paa Rosenkjærs Iagttagelser eller skyldes direkte hans Pen. Hans første Meddelelser derom fremkom i Dagspressen, vistnok mere for deri-

gennem at skaffe sig Midler til at fortsætte sine Undersøgelser, (der baade lagde Beslag paa Tid og Penge og stillede kraftige Krav til Garderobe), end for derigennem at brillere eller hævde sin Prioritet. Supplerede gik de senere over i »Naturen og Mennesket« Bd. 9 og 15, København 1893 og 1896. Midt i en Fylde af Iagttagelser, gengivne i et knudret og ejendommeligt Sprog, hæver han sig her paa Steder til en vis malerisk Lyrik, idet han gik saa fuldt op i sit Arbejde, at han levede og aandede sammen med Stenalderfolket i det Landskab, han op-ruller for os paa den gamle Havbunds Plads. Det skal ikke skjules, at der til en Begyndelse blev set paa disse Publikationer med et lille Smil og den samme Skepsis, hvormed Rosenkjær selv oprindelig blev mødt; vi kan nu kun være glade ved, at der om disse interessante Forhold foreligger noget fra hans Haand.

Senere begyndte Rosenkjær at faa fastere Bund under Fødderne; en lille ministeriel Understøttelse tillod ham i 1895 at foretage en kortere Rejse paa Hveen og i Skåne, hvor han fortsatte de Frøindsamlinger, han allerede havde begyndt i Frihavnens »Rav-Kul-Pindelag«; en lille Beretning herom har han givet i dette Tidsskrift Nr. 3, 1896. I de følgende Aaringer foretog han Indsamlinger dels for Mineralogisk Museum, dels for Danmarks geologiske Undersøgelse; blandt adskilligt andet har Museet fra ham modtaget meget betydelige Mængder fossile Frø og Frugter, indsamlede af ham ved Jærnbaneanlægene gennem Valby Bakke og ved andre Jordarbejder i Byens Nærhed.

For den store Offentlighed var Rosenkjær til at begynde med kun lidt kendt; i de senere Aar, da han var begyndt paa systematisk at følge alle Udgravninger til Byggeforetagender, Kloakanlæg og lignende, og som Følge deraf færdedes meget omkring paa Gader og Stræder med sin uadskillige Ledsager, Spadestokken, blev han kendt som kun faa. Hans Arbejde vedrørende det gamle København bragte ham naturlig mere og mere ind paa historiske og arkæologiske Studier og Indsamlinger ved Siden af de geologiske, som han dog ingensinde

forsømte, og Nationalmuseet og Raadhusemuseet har saaledes ogsaa modtaget rige Gaver fra hans Haand. Resultaterne af disse Undersøgelser har han for største Delen givet i et Arbejde: »Fra det underjordiske København«, som han med Støtte fra Carlsbergfondet udgav i 1906; det er en kolossal Masse Stof, der er nedlagt i denne Bog, der for enhver, der vil beskæftige sig med Københavns Historie, Topografi eller Jordbundsforhold, er af blivende Betydning. Et lille Begreb om det Arbejde, der er lagt i den, faar man ved at se, at alene af Frø har han leveret en enkelt Forsker c. 90,000 Frø til Bestemmelse, repræsenterende over 160 Plantearter, og det bør maaske i denne Sammenhæng nævnes, at om der, som nævnt, til at begynde med blev set skeptisk paa ham, saa forstod Rosenkjær dog snart at hævde sig saaledes, at han i langt den største Tid mødte elskværdig Forstaaelse hos alle, til hvem han henvendte sig om Hjælp ved det Arbejde, hvori han ikke selv var tilstrækkelig hjemme.

Hans sidste Leveaar optoges af Arbejderne ved det nye Kristiansborg; skønt han gentagne Gange havde været alvorlig syg, skaanede han sig dog ikke, men fulgte Arbejdet tidlig og silde; i den Grad gik han op deri og glædede sig ved Fremdragningen af de interessante Levninger af den absaloniske Borg, at han intet Øjeblik vilde vige fra Arbejdspladsen; ja i den ublide Aarstid vilde han ej en Gang gøre Brug af et opvarmet Værelse, der var stillet til hans Raadighed, for deri at indtage sine Maaltider, af Frygt for, at der under de Øjeblikke han var fraværende, skulde ske Fund, som ved Arbejderes Uagtsomhed eller Uvidenhed skulde tage Skade. Dagen før han døde skete det afsluttende Fund, Fundet af Absalons Brønd; han var dog dengang for svag til at man turde meddele ham dette, der for ham, bundet til Sygelejet, baade vilde været en Kilde til Sorg og til Glæde.

Dansk Videnskab vil igennem lange Tider være ham Tak skyldig for hans utrættelige Arbejde.

V. Hintze.